

VILMA ZUBAITIENĖ

Vilniaus universitetas
vilma.zubaitiene@takas.lt

Šaltinių įtaka spausdintai XVII–XVIII a. leksikografijai

Tiriant senųjų spausdintų žodynų istoriją iki šiol šaltiniams ir jų įtakai skiriama per mažai dėmesio. Aptariant žodynus dažnai remiamasi leksikos tyrimais, t. y. bandoma nustatyti, nuo kada žodžiai užfiksuoti, kokių naujadarų ar to meto dialektizmų į žodyną įtraukiama ir pan. Tačiau trūksta darbų, nagrinėjančių, kaip tam tikras žodis, kolokacija, laisvasis junginys į žodyną pateko, kada ir kodėl jie pasirinkti lenkiškai ar vokiškai lemai versti. Taip pat ne iki galo iširti ir atitikmenų paplitimo, vartojimo to meto raštijoje atvejai, o tai svarbu ne tik žodynų santykiams, bet ir žodžio istorijai atskleisti.

Pranešime bandoma dar kartą iširti, koks buvo LDK pirmųjų žodynų – K. Sirvydo *Promptuarium* (apie 1620) ir *Dictionarium Trium Linguarum* (1642, 1677) santykis su iki šiol laikomais jų šaltiniais – N. Volkmaro ir G. Knapijaus žodynais ir kaip kito lietuviškoji leksika (pagrindinis K. Sirvydo žodyno tyrėjas K. Pakalka didesnę dėmesį skyrė žodynų leksikos sutapimams nei skirtumams, tiesa, tokį tyrimą palegvina būtent šio mokslininko sudaryti abiejų žodynų žodžių indeksai).

Tiriant Mažosios leksikografijos istoriją (F. V. Hako (1730), P. Ruigio (1747), K. G. Milkaus (1800) žodynus) dėmesys taip pat kreipiamas tiek į registrų, tiek į atitikmenų šaltinius (spausdintus vokiečių–lotynų kalbų ir rankraštinius vokiečių–lietuvių kalbų žodynus, 1727 metų Naująjį Testamentą ir 1735 metų Bibliją). Nagrinėjami ir kontekstiniai atitikmenys, kurių vartoseną padeda atskleisti konkrečios vietos šaltinyje analizė.